

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Suvitie, A. & Ketonen, R. (2023) Terveystenhoitajan keinot tukea lahjasoluvanhempaa neuvolassa. Terveystenhoitaja 5, 37-39.

RIIKKA KETONEN

TtM, th, sh, terveydenhoitajatyön lehtori
Laurea-ammattikorkeakoulu

ANNE SUVITIE

TtM, th, sh, terveydenhoitajatyön lehtori
Laurea-ammattikorkeakoulu

Istock

Terveydenhoitajan keinot tukea lahjasoluvanhempaa neuvolassa

Lahjoitettujen sukusolujen käyttö lapsettomuushoidoissa on mahdollistanut lapsen vanhemmille, jotka eivät voisi saada lasta omilla sukusoluillaan.

Lahjasoluhoidojen avulla lapsen saavia, kuten itsellisiä naisia, nais-naispareja sekä nais-miespareja kuvataan tässä artikkelissa yhteisesti käsiteellä lahjasoluvanhempi. Lähes kaikki heistä ovat neuvolan asiakkaita lahjasoluhoidoilla raskaaksi tulemisen jälkeen.

Lapsettomuus ja hedelmöityshoidot kuormittavat usein vanhempien psyykkistä hyvinvointia, jolloin terveydenhoitajan rooli vanhemmuuden tukijana korostuu. Useat lapsettomuushoidoja saavista toivoisivat saavansa enemmän tukea kuin he tällä hetkellä saavat. He >

kokevat, että heidän tuen tarvettaan ei tunnusteta tai se ohitetaan. Tukea toivotaan erityisesti tunteiden käsittelyyn. Lisäksi lapsettomuushoitoja saavat kokevat tarvitsevansa erityisesti empaattista kohtaamista, kuunte-
lua ja välittävää läsnäoloa.

Sukusolujen lahjoitus ja lahjasoluhoidot

Lahjoitettuja munasoluja on alettu Suomessa käyttämään lapsettomuuden hoitoon 1990-luvun alussa, siit-
tiöitä noin 10 vuotta aiemmin. Vuonna 2019 21 pro-
senttia hedelmöityshoidoista tehtiin lahjasoluilla. Vuo-

sittain Suomessa syntyy noin 150–200 lasta lahjamunaso-
lujen ja noin 300 lahjasiittiöi-
den avulla.

Sukusoluja voi luovuttaa
syyskuussa 2007 voimaan as-
tuneen Suomen hedelmöityshoi-
tolain (1237/2006) mukai-

sesti tuntemattomalle tai tuntemalleen henkilölle. He-
delmöityshoitolaissa määritellään edellytykset hedel-
möityshoidon antamiselle sekä sukusolujen luovutuk-
selle ja varastoinnille. Luovuttajan tulee rekisteröityä
yhteiseen luovuttajarekisteriin, jonka tiedot voidaan
antaa hoitojen myötä syntyneelle lapselle hänen täyt-
täessä 18 vuotta. Edellytyksenä sukusolujen luovutuk-
selle on, että luovuttaja on terve, täysi-ikäinen eikä hä-
nellä ole vakavia perinnöllisiä sairauksia tai tarttuvia
tauteja, jotka voivat aiheuttaa haittaa lapselle tai su-
kusolujen saajalle. Sukusoluja lahjoittavan ja hedelmöi-
tyshoidon saajan neuvonnan pitää olla erityisen tark-
kaa. Lahjoittajille tehdään terveystarkastus ja -tar-
kastus, jossa otetaan muun muassa gonokokki-, kla-
mydia-, B- ja C-hepatiitti sekä HIV-testit.

Vanhemmaksi kasvaminen lahjasoluraskauden kautta

Lapsettomuus vaikuttaa voimakkaasti sitä kokeviin
henkilöihin. Se voi kuormittaa mielenveyttä tai ai-

heuttaa kriisin. Ennen kun
päädytään kokeilemaan lah-
jasoluja, on taustalla jo monia
tunteita. Lahjasolujen käyttöä
harkittaessa syntyy lisää ris-
tiriitaisia tunteita – toisaalta
luopumisen tuskaa siitä, että
lapsi ei ole biologisesti oma ja
toisaalta toivoa saada lapsi. Jos

lapsi lopulta onnistutaan samaan, tietää hän olevansa
vanhemmillensa erityisen toivottu.

Lahjasoluvanhemmat toivovat saavansa neuvolasta
tietoa lahjasolutaustan riskeistä ja vaikutuksesta ras-
kauteen. Lahjamunaseluraskauksiin liittyy raskauden-

aikainen verenpaineen nousu, pre-eklampsia ja synny-
tyksen jälkeinen verenvuotoriski. Lahjasoluraskauk-
sissa on lievästi kohonnut riski ennenaikaiseen syn-
nytykseen ja lapsen pieneen syntymäpainoon. Pitkä
lapsettomuustausta saattaa altistaa synnytyspelolle ja
riskille sairastua synnytyksen jälkeiseen masennuk-
seen. Kynnys pyytää apua voi nousta myös suureksi,
mikä vaikuttaa vanhemmuudessa jaksamiseen lapsen
syntymän jälkeen.

Vanhemmat toivovat, että neuvolan henkilökun-
nalla on tietoa ja ymmärrystä siitä, millainen merkitys
lapsettomuustaustalla on raskauteen ja kokemukseen
vanhemmuudesta. Vanhemmat toivovat terveydenhoi-
tajan esittävän rohkeasti kysymyksiä jaksamiseen ja
vanhemmuuden tunteisiin liittyen, koska vanhemmat
voivat ajatella, ettei heillä ole oikeutta väsymyksen tai
tyytymättömyyden tunteeseen.

Terveydenhoitajan on hyvä tuntea lapsettomuus-
taustaisen vanhemmuuden kasvun vaiheet. Vanhem-
muuden prosessia voidaan kuvata lapsettomuuskoke-
muksen jälkeen 5-vaiheisen mallin avulla. Ensim-
mäisessä vaiheessa käydään läpi yleisiä kulttuurisia
odotuksia lasten hankkimiseen ja vanhemmaksi tule-
miseen liittyen. Toisessa vaiheessa jäsennetään van-
hemmuusidentiteettiä kerronnan keinoin ja merki-
tyksellistämällä lapsettomuuskokemusta. Kolman-
nessa vaiheessa selviydytään tuen avulla tai ilman.
Neljännessä vaiheessa hyväksytään oma henkilökohtai-
nen polku tulla vanhemmaksi lapsettomuuskoke-
muksen kanssa. Viidennessä vaiheessa ollaan van-
hempi.

Neuvolassa on tärkeää kiinnittää huomiota raskau-
den psyykkiseen prosessiin ja tukea kiintymyssuhteen
muodostumista syntyvään vauvaan. Erityisen tärkeää
tämä on lahjasukusoluraskauksissa, kun geneettinen
yhteys toiseen vanhempaan puuttuu. Kiintymyssuhdet-
ta saattaa heikentää synnytyspelko, masennus, äidin yli
35 vuoden ikä ja suunnittelematon raskaus. Vahvista-
vana tekijöinä sen sijaan ovat hyvät sosiaaliset suhteet,
hyvä parisuhde ja keinohedelmöityksen jälkeen alka-
nut raskaus. Lapsettomuushoitojen itsessään ei ole to-
dettu lisäävän synnytyspelkoa. Pitkän lapsettomuus-
kokemuksen puolestaan on todettu lisäävän vaikeaa
synnytyspelkoa.

Lahjasoluhoidoilla raskaaksi tulleilla voidaan tun-
nistaa useita riskitekijöitä, mutta tutkimusten mukaan
lahjamunaseluhoidolla raskaaksi tulleet äidit kokivat
jopa vähemmän synnytyspelkoa ja raskauteen liittyviä
ahdistusoireita kuin spontaanisti tai koeputkihoidolla
omilla soluilla raskaaksi tulleet. Tutkimusten mukaan
myös lahjasukusoluhoidoista saaneet ovat tyytyväisiä pa-
risuhteeseen, ja tämä puolestaan ehkäisee heitä stres-
siltä ja psyykkisiltä oireilta.

Terveydenhoitajan on hyvä tuntea lapsettomuustaustaisen vanhemmuuden kasvun vaiheet.

Neuvolassa on tärkeää kiinnittää huomiota raskauden psyykkiseen prosessiin ja tukea kiintymyssuhteen muodostumista syntyvään vauvaan.

Psyykkisiä oireita, kuten masennus- ja ahdistusoireita tai uniongelmiä, on todettu lahjamunasoluraskaudessa. Lahjamunasoluryhmän äidit raportoivat synnytyksen jälkeen vähemmän ahdistusoireita, uni- vaikeuksia tai vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa kuin spontaanisti tai omilla sukusoluilla koeputkihoidolla raskaaksi tulleet äidit.

Terveystenhoitajana lahjasoluvanhemman tukijana

Myötätunnon osoittaminen ja oikeanlaisen ilmapiirin luominen vastaanotolla on tärkeää. Terveystenhoitajan voi sanattoman viestinnän kautta (kehonkieli, äänenpaino, ilmeet ja eleet) osoittaa arvostavansa vanhempia ja heidän valintojaan. Terveystenhoitajan on tärkeää osoittaa, että hyväksyy vanhemmat sellaisina kuin he ovat. Erityisen tärkeää tämä on, kun vanhemmilla on itsesyytöksiä tai he kokevat häpeää kertoa jotain asiaa.

Myötätuntoinen kohtaaminen neuvolatyössä näkyy terveystenhoitajan herkkyytenä, empatian osoittamisena ja läsnäolona. Myötätuntoa on taito kuunnella, ymmärtää ja arvostaa asiakkaan näkemystä ja ajatuksia sekä mutkaton suhtautuminen lahjasolustaustaan.

Voimavaralähtöisyyteen liittyy vastavuoroinen, toisia arvostava keskustelu, lapsen ja vanhemman välisen kauniin ja lämpimän vuorovaikutuksen havainnointi sekä positiivisen palautteen antaminen. Hyvä vuorovaikutus vaatii hyviä puheeksiottotaitoja ja sitä, että tutustuu asiakkaisiinsa ja toimii heidän tarpeidensa mukaisesti. Dialogisen keskustelun tukena toimii erilaisten kysymysten käyttö. Kysymysten käytön koetaan auttavan perheen kohtaamisessa sekä yksilöllisen tarpeen tunnistamisessa. Erilaisten kysymysten avulla terveystenhoitaja saa asiakkaan äänen kuuluville sekä pystyy johdattamaan ja suuntaamaan keskustelua. Vanhempien puheelle ja vastaamiselle koettiin tärkeänä asiana antaa tilaa. Tilaa keskustelulle voi antaa esimerkiksi nyökkäämällä tai muutoin osoittamalla mielenkiintoa sille, että vanhempi kuvailee asiaa laajemmin tai tarkemmin. Voimavaraisiin puhekäyttöihin kuuluu taito sanoittaa ja tunnistaa toisen tunnetila. Tunnetila kuuluu asiakkaan puheessa tai sen voi myös aistia sanojen takaa tai kehonkielestä. Aktiivisesti kuunneltaessa terveystenhoitaja pyrkii löytämään kuulemastaan punaisen langan sekä jäsentää kuulemaansa uudella tavalla ja omista havainnoista käsin. Aktiivisella kuuntelulla ammattilainen osoittaa halua ymmärtää toista ja hänen kokemustaan. Tässä auttaa myös perheen sisäisen vuorovaikutuksen havainnointi ja omien havaintojen ääneen sanominen ja sanoittaminen.

Lahjasoluvanhempia kohdatessa tarvitaan reflektiivistä työotetta, jossa keskiössä on arvostava, hyväksy-

vä ja kiinnostunut kohtaaminen perheen kanssa. Vanhempien tunteiden kohtaaminen vastaanotolla on tärkeää. Tunteiden huomiointi näkyy terveystenhoitajan läsnäolon aitoutena, perheen kokemusten huomiointina ja oikea-aikaisena kannustuksena. Terveystenhoitajat eivät välttämättä tunnista, mitä osaamista heiltä puuttuu lahjasoluvanhempien kohtaamiseen ja tukemiseen liittyen, jos lahjasoluperheiden kohtaamiseen ei ole saatu koulutusta tai perehdytystä.

Terveystenhoitaja voi kehittää ohjaustaitojaan ja omaa toimintaansa tunnistamalla omia ohjauskäsitteisiään erilaisiin asiakasryhmiin ja tilanteisiin. Tunnistamalla ohjaukseen vaikuttavia asioita ja tunteita, omaa ohjaustapaansa voi säädellä kulloiseen tilanteeseen ja tarpeeseen sopivaksi. Näin voi paremmin virittäytyä yhteiseen työskentelyyn ja dialogiin. Terveystenhoitaja ei voi hävittää kokonaan omia ajattelutapojaan, mutta tutustumalla niihin hän tulee tietoisiksi asioista, jotka vaikuttavat asiakasryhmän tai elämäntilanteen kohtaamiseen. ■

› *Lähdeluettelon voi pyytää toimituksesta.*

Myötätunnon osoittaminen ja oikeanlaisen ilmapiirin luominen vastaanotolla on tärkeää.

Mitä asioita on keskeistä huomioida lahjasoluvanhempien kohtaamisessa?

Tunnista ajatuksesi ja asenteesi omasta perhekäsityksestä:

- Joka kolmas perhe Suomessa on monimuotoinen. Miten sinä määrittelet perheen?
- Tärkeää on hyväksyä lähtökohtien erilaisuus. Millaisia oletuksia sinulla on lahjasoluvanhempiin liittyen?
- Tunnista, mitä termejä käytät? Älä oletta. Puhuttelee termein, joilla vanhemmat toivovat heitä puhutteltavan. Kutsu luovuttajaa termillä, jota vanhemmat toivovat käytettävän (esim. luovuttaja).
- Oman tietämättömyyden voi ilmaista avoimesti. Se vahvistaa aitoa tasavertaista kohtaamista.

Luo arvostava ja salliva ilmapiiri:

- Lahjasoluvanhemmat eivät kaipaa ihmettelyä tai voivottelua. Ole sensitiivinen kohtaamisissa ja kohtaa vanhempi ja lapsi kunnioittavasti.
- Kiinnitä huomiota sanattomaan viestintään.
- Ole kiinnostunut lapsen tai vanhemman käyttäytymisen taustalla olevista ajatuksista ja tunteista.
- Rohkaise ja kannusta vanhempia avoimeen keskusteluun.
- Auta kysymysten avulla lahjasoluvanhempää itse pohtimaan omaa tilannettaan.